

Petr Hrachovec, Johanité v náboženském životě na Žitavsku, UK Praha – FF, ÚČD, ved. práce prof. L. Bobková, Praha 2006, 181 ss.

Předkládaná práce se zabývá církevními poměry v Žitavě a částečně i jižní Horní Lužici. Mohla by nést také název náboženský život na Žitavsku za počínající reformace. Fenomén johanitů zůstává v řadě kapitol v pozadí, i když je latentně přítomen. Právě osudy johanitské komendy v Žitavě jsou periodizačními mezníky pro vymezení časových hranic práce. Původní záměr sledovat působení johanitů ve středověké Žitavě byl pod vlivem postupu heuristiky změněn a těžištěm autorova zájmu se stalo raně reformační období až do prosazení se reformace v Žitavě a do odchodu johanitů odtud po prodeji jejich komendy městu (1570).

Autor podstoupil velmi rozsáhlou heuristiku pramennou i bibliografickou. Z jejího objemu mohl hlouběji použít jen část materiálu. Přesto je patrné, že nabyt nadhled i pro starší dějinné období, o němž mohl pojednat jen ve formě úvodu do hlavní problematiky. O stavu dochování a využití pramenů dosavadními badateli informuje na dvou místech. Nejprve v partii shrnující středověký vývoj johanitské komendy v Žitavě, podruhé na úvod raně novověkého období. Neubráníl se přitom opakování některých skutečností. Velmi objemný soupis archivních a tištěných pramenů i literatury, v níž je zastoupena v míře neobvyklé pro diplomovou práci literatura zahraniční, je sám o sobě velmi hodnotnou složkou celé práce. Mapuje stav poznání zkoumaného předmětu od dob osvícenského dějepisce, sleduje závislost mladších děl na nejstarších syntézách a edicích a konstatuje malý pokrok v poznávání církevních dějin Žitavska.

Dosavadní znalost náboženského života v Horní Lužici rozšířil Hrachovec širokou excerpcí listinného a spisového materiálu a úředních knih českých i lužických archivů. Jen část tohoto bohatství mohl využít naplno, u dalších písemností se musel omezit na konstatování existence takových pramenů a pouhou sondu do nich (např. účetní knihy kostelníků). Otevřel tak sobě i dalším badatelům možnost pokračovat ve výzkumu této oblasti i v budoucnosti.

Petr Hrachovec se neomezuje na pouhý popis osudů johanitského řádu. Pokusil se při zpracování svého tématu aplikovat současné novější metody přístupu k dějepisné práci. Klade si otázky po formách zbožnosti na Žitavsku na konci středověku, po charakteru raně reformace a jejím vztahu k městskému prostředí a sleduje osobnosti nesoucí reformační

procesy a jejich osudy a vzájemné vazby. Právě v této partii nasbíral velmi rozsáhlý biografický materiál, který by mohl sloužit k dalším úvahám o úloze personálních kontaktů a o podílu jednotlivých osobností na formování profilu různých reformačních center. Ke zpracování těchto biograficko-prosopografických kapitol využil autor znalosti zahraniční literatury. Možná až příliš se však upnul na některé vzory (H. Bookmann, B. Moeller), které bude nutno konfrontovat s názory dalších badatelů.

Práce svými výsledky přináší obraz postupného prosazování se reformace na Žitavsku za iniciativní účasti městské rady. Udivující až fascinující je soužití starého s novým a zároveň různých směrů a zabarvení reformních proudů. Toto soužití má jiný charakter než jaký známe z českého prostředí druhé poloviny 15. stol. Tábory nejsou ostře ohraničeny, líčení některých případů navozuje představu až určité synkretické podoby náboženských poměrů v Žitavě. Vylíčeno je postupné vytlačování johanitů v čele s komturem jako patronem farářského místa v hlavním žitavském kostele, ukončení tohoto procesu se však protáhlo až do roku 1570. Poněkud rozostřeně působí informace o postavení johanitů jako patronů a jejich vlivu na dosazování místních kazatelů v průběhu 16. století.

Autor naznačuje na více místech specifickou reformačního procesu v Žitavě jako bylo zachování bočních oltářů v kostele, užívání latiny aj. a mluví o katolizační tendenci místní reformace. Je otázkou, zda tato specifika nesouvisela s bohemikálními vazbami Žitavy. I v 16. stol. zde trvá přináležitost oblasti k pražské diecézi, která sama žije v rozpolcenosti a do Žitavy vyzařuje, i když slabě, svou katolickou složkou (administrátoři horní konsistoře). Bohemikálních momentů a vazeb k českému království zde probleskuje více, ale nejsou hlavním předmětem výzkumu autora.

Diplomová práce Petra Hrachovce mnohé shromáždila, mnoho zajímavého sdělila, určitě také hodně nedořekla, ale to je pochopitelné při záběru, časovém i věcném, jaký si autor na sebe uložil. Jako celek jednoznačně prokázala, že autor je schopen pracovat s prameny i literaturou velmi suverénně, že dokáže interpretovat i hodnotit zjištěná fakta a že naprosto splňuje předpoklady pro obhájení své práce. Jedinou větší výtkou může být upozornění na neopravené překlady a gramatické chyby. Přesto navrhuji hodnotit tuto diplomovou práci jako výbornou.

dr. Blanka Zilyská